

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64

Fylke:

Nordland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad:

Saltdal

Emne:

Død og begravelse

Bygdelag:

Oppskr. av:

J. Springen

Gard:

(adresse):

Ragnan

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Egnes iakttagelser

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Dødsvarsler.

sp. 1-2

Slike varsler (sæst det) kunne komme (vise seg) hvor som helst og når som helst på året, men få var vel de varsler som ble sett, helst ble slike varsler hørt.

Et varsel som folk her i bygda trodde meget sterkt på, helt fram til hundreårsjubilet, var når barna i huset, eller i grannelaget lekte med hvite klapplegg og helst når de sjulte ansikt og hode med et hvitt plagg.

Når gardstjenden, eller en tjend i nabolaget, ikke leger og vedvarende, særlig om natten.

Når en hvit fugl (sævent ukjent) vedvarende ga en plystrende lyd fra seg på loftet eller i nærheten av et hus, hvor der lå en syk.

Når fluttugla (Hulus) skrek mye i nabolaget.

Disse varsler var de vesentligste, og som folk flest trodde på som tegn på at noen "feg" = skulle dø.

Men innen familien var det ofte at noen så eller hørte noe uhyrlig, og som de trodde pekte på at noen i huset, eller nabolaget ville dø. Men det disse hadde hørt eller sett, ble sjelden omtalt, for eller dødsfallit. Det de hadde sett

eller brukt kunne være meget rare, fx. at det banket i vegger, i tak og på vinduer, lyg over scenen til den som såde. Det kunne vises fugen i fjir og skall og på lavne og meget annet, men disse tyder og det de hadde rett, ble sjelden omtalt og sammenliknet for eller noen var bød og ofbert. Forst de den sammenheng som pariet med den dødes adferd de neste dage for døden iustraff.

sp. 3

En må vel tro at ingen vidter til å få vite hvem som skulle dø i løpet av året, men hvordan man måtte lære seg ad for å få greie på det, skal jeg her fortelle noe som folk flest trodde på.

Når en juleaften satt tilbords, skulle vedkommende som ønsket å vite noe om giftemål og dødsfall, reise seg å gå ut og rinte høst 3 gange og siste gang stamme foran vinduet og se inn i stua. Viste det seg at det satt noen i plassen, skulle vedkommende bli gift med den som da satt i plassen hans. Var plassen tom skulle vedkommende som var gift ut dø i løpet av det nye år

-4

Ja i gamle dage trodde mange at særlig finnerne (Lappene) hadde evne til å frubri dødsfall; men noen tradisjon om hvad disse da opplevde, har vi ikke

-5

Ja her i dalen kaltes den "Føglussa".
 Min mor fortalte at da hun var 17-18 år, var hun i et hus og pariet en gammel rikt kone, som da var 90 år; Men det hun der så i scenen og på den gamle konen kunne hun aldri glemme. Så snart der ble leilet på leppet til den gamle vinnlet det av små hvite dgr som så ut som tår, men forsvant straks, hvorhen viste hun ikke

Der ble vasket, kjemmet og skjiftet på den syke og i deega, men neste gang det ble lett på leppet var det like meget av disse små dyra.

Alle i huset var forvildet over forholdet og viste ikke sin annen råd, "Fagdtuva" var og ble der.

På den syke gamle kona kunne ikke merkes noe usedvanlig. Hun døde i 1873. I ungdom kunne det ikke sees noe av disse dyra og heller hadde de ikke eller latt seg noe som helst.

Den gamle konas like så ut som like flest, alt var forsvunnet, noe spur av "Fagdtuva" sier ikke

Men fortalte det så ut som en skjø av disse dyra når de fór over hele kroppen til den syke og like pludselig var de borte.

Jeg spurte mer hvad hun mente dette var, men hun kunne ikke gi noen forklaring på det, bare at hun så at de var der og at det var slike.

sp 6 — Vi har ingen tradisjon om det her.

Dødsleiet.

sp 7 — Nei. Men hvis det var en syke som skulle dø og som lå på toflet, eller på et annet rom som passet mindre, ble vorte flyttet ned og da helst i stuen, eller et annet stort rom.

sp 8 — Ikke på noen bestemt måte, men der ble jo flyttet ut saker og ting og ellers ordnet til.

sp 9 — Ja, i enkelte tilfelle, men kanskje helst for å tilfredstille et ønske fra den døende, f.eks. det å fjernes gardinene fra vinduene, eller åpne det eller en dør; Det kunne også være at en holdt den døende i henda, eller man holdt henda på den døende for dervid å lulle dødskaupen.

sp 10 — Ja i de fleste tilfelle, men da helst til til eldre mennesker.

- sp. 11 Når prestene ble heftet for å meddele uadvord til en døde, frøysk dette oftest eller det ritual som er forskrevet for slikt. Presten kom oftest i prestekjole, eller han hadde denne med i kopstuen sammen med salmelok, biler, brød og vin. Han hilste først på husets folk, deretter til sangen hvor han håndhefte på den rike. Vid sangen var der satt fram stor til prestene og en til å sette kake og brød, samt bakes på. Presten samtalte så en stund med den rike og sang og laste så en del av Guds ord. Gjørte så om vedt. var beutt til å ta mot uadvorden, hvoretter det forskrevne ritual ble lest og brød og vin utdelt. Ofte kunne ektefeller (hans eller huns) hvis de levde begge, delta i uadvorden, ja også flere av den rikes næraste familier som var tilstede. Dette for å delta i siste uellik sammen med den døde.

sp. 12 Nei ikke noen bestemt, men som oftest var hans eller hennes næraste tilstede ved denne handling.

sp. 13 Der var nokk den som på forhånd hadde uttalt ønske om hvordan gravferden skulle være og om hvordan saker og ting skulle gjøres eller vedt, var bød, men en tror ikke var noen uuntokelser.

Tida mellom dødsfall og begravelsen.

sp. 14 Det uttrykk som mest er brukt her i bygda om "å dø" er at vedt. er "sluppen" "slippet". Men også uttrykk som "fare" og "fløyte" er brukt.

sp. 15 Var det tvil om at vedt. var bød, ble der brukt et spill som ble kalt: Inan den dødes minne, var

- det så dugg på spillet, kunne det lyde på at det kunne være et tilfælde av skinnedød.
- sp. 16. Ja her lever da folk som har opplevd å se at folk bene var skinnedød.
- sp. 17. Nei. Heller har en ikke hørt eller sett at noen har lagt en megut over åselokket til den døde.
- sp. 18. Som en tradisjon her er at det første en gjorde eller et liket var stelt og lagt på likstrå, var å stille underkjenner opp med en salmebok.
- sp. 19. Nei, ikke utenom de som uddrøndigvis bruktes som hjelp.
- sp. 20. Det kunne være hore som helst som ble sent som ting om dødsfallet. Namn spesielt, "be-
mann" ble ikke praktisert her.
- sp. 21. Nei.
- sp. 22. Likets den døde var vasket og stelt og liket lagt på likstrå, alle vinduer åpnet og hvite lakenes ble tungt for, likeså fraan spillet og klokken ble stanset, og ting ble flyttet ut av rommet.
- sp. 23. Flytting over fra sengen foregikk så snart den døde var litt stelt.
- sp. 24. Liket ble lagt enten på et langt bord, eller en sår, også planker som var lagt på to benker eller stoler under begge ender.
- sp. 25. De la liket på en bolster fylt med halme eller de la det på noe annet underlag.
- sp. 26. Dette de kaller å ligge på "likstrå" forstås her, med fiden mellom vedkommende som var død og lagt fra sengen. Til vedk ble lagt i kirken - ligge eller lå på "likstrå".
Det er ikke halmen i senga som blir kalt for "likstrå" men den halmen, eller det underlaget den døde får eller et han er flyttet fra sengen.

- sp. 27. Ja. Dette hang vel sammen med den opp-
regning som ble foretatt i dødsrommet, straks
eller at den døde var løst på "likstrå"
- sp. 28. Ja ofte ble lokker og de klare vedkommende
hadde ligget i når han døde, og da særlig
hvis den døde hadde hatt rimelig rikdom,
eller at undersøker og sugeloi var tilsielt
av eksperimentet, ble alt brunt.
- sp. 29. Som vanlig ble "likstrået" brunt eller at
den døde var gravlagt, eller når større-
gjøring eller et dødsfall tok til.
Her i bygda hadde de et varsel når lik-
strået ble brunt. Da skulle en legge gull
merke til hvilken veg røken tok og fra
den kant fikk man høre erte dødsbedskap.
- sp. 30. Umiddelbart eller at døden var iun-
brøll, eller så snart en hadde lyd nok,
til å vakte og stille liket.
- sp. 31. Det kunne jo være litt forskjellig, men om
oftest var det kvinnen i huset, eller en av
naboene.
- sp. 32. Nei.
- sp. 33. Ja.
- sp. 34. Ja.
- sp. 35. Som oftest
- sp. 36. Ja.
- sp. 37. Ja en har hørt at det ble betraktet
som et viktig legemiddel og vi her i bygda
i gamle dage.

Likklar.

- sp. 38. Her var betydningen av "å kle lik" når man
hadde varket å kledd på liket de undersøker
som var sjikt at den døde skulle ha på seg.
"Kledd på han" (hinn), eller nå er han påkledd.

- sp. 39. "Liksvoep" kaller vi det her; Dette er de klar den døde får utenpå når han blir lagt i kista. "Dølis pyntet" når vedk. er lagt i kisten.
- sp. 40. Likklaken - liksvøp var det som ble brukt som lakke i kisten og var så stort at det hang utover kisten på alle kanter ca. 50-60 cm. over alt. Dette lakke ble så pent breddet over den døde for kistelokket ble lagt på
- sp. 41. Ja dette var en tradisjon, hvis det da var i bruk.
- sp. 42. Ja.
- sp. 43. Ja både brudgomsgjortene og brudekjolen ble alltid brukt; så frunt de var i bruk.
- sp. 44. Spørsmålet var om det var vanlig å få kjøpt og om familien hadde råd til å kjøpe lin; men tradisjonen var jo den at det skulle være lin i likklærne, men den var nok den som fikk være og med simpelt linst og så.
- sp. 45. Nei.
- sp. 46. Strømper skulle et lite alltid ha på seg og det et par gode hvite ullstrømper.
- sp. 47. Nei det bruktes ikke her i bygda.
- sp. 48. Nei.
- sp. 49. Nei.
- sp. 50. Ja ofte ble belonder brukt f. x. rundt Hals og armer og rundt kanten på likklaken.
- sp. 51. Kring år 1910.
- sp. 52. Ja man kjøper den ferdige likklar, man kan også få den av papir.
- sp. 53. Du kan vel si at ordet liksvøp (svøp er belitt) er fellesbetegnelse for de klar den døde skal ha.
- sp. 54. Ja så rent som kring 1920 åra var det en del mange som brødde på sette med levering av likklar og liket og at de skulle hjelpe

for meget, ogsaa for meget alvorlige sygdommer.

sp. 55. Ja her som andre steder hersket det meget overtro om det som ville kunne en hvis bane kom i besiddelse med likkister, og liket, ja selv ved besiddelse av kraner på kisten

sp. 56. En kjemner til at bane bli båret rundt kisten ja ogsaa at handa av liket bli lagt på bane og vokse for å bli kvitt en legemlig feil eller en ondartet sykdom.

sp. 57. Ja der er berøkt megeniter som har vært berøkt til å legge på åreulotkane til den Døde som lege middel.

sp. 58. Det var gammel tradisjon i Saltdal at eldre folk hadde likkisten stående ferdig, og det er det vel uenig uene som har. Det kan ogsaa være mulig at uene har liggende uene til kisten. Det var ogsaa vanlig at eldre folk hadde sigt for å ha likkisten ferdig, slik at den parerende ikke skulle få noe bry med det.

sp. 59. Ja, fra først av ble det bare berøkt hennagler i likkister og dette holdt seg til rundt hennagler årskiftet i Saltdal. Om dette med å bruke hennagler var en tro folk hadde, har det ikke lykkes å få rede på, uene folk her i bygda hadde jo mange kraver når det gjaldt dette med lik og likkisten å gjøre

sp. 60. Fra gammel tid her i bygda var vel skrappe av nått eller ogsaa barket skinn tekkelt, og riden vidjer. Dette har jeg hørt omtalt, uene bane var sikkert mest berøkt i den siste tiden for år 1900. og laustroppen, var i bruk ogsaa etter 1900.

sp. 61. Folk i Saltdal har jo alltid vært uenigflige og flinke når det gjaldt å arbeide i Tre, derfor var det alltid en eller flere på garden som kunne sukke sammen en likkiste; uene uen i den

siste 40 åra er delle å arbeide likkister over-
latt sukkerwerkstedene og golerikken.

sp. 62. Vanlig var kisten sort, men hvilke substansen
den sorte malingen ble laget av kjemmer en
ikke til; En fr. hr at fr linolje ble kjøpt
som malingolje, ble der brukt tran, eller en
annen olje som duede til dette bruk. Farven sort
var sikkert kjent fr langt tilbake og fr linolje.

sp. 63. Jeg tror å kan hørke at den første kvite likkisten
jeg så var i 1905, men dette er ikke sikkert at det
var den første kvite likkiste som ble brukt i
Lalldal.

sp. 64. Nei, har aldrig hørt om det.

sp. 65. Jeg fr hr at det som underlag i kisten fr all
smentlig ble nytta halus, men det er usilig at
det også ble nytta høvelspon.

sp. 66. I hodepitten ble det nok også nytta
halus, men var det velstamfolk, tok de gjerne
en fjerdje eller en som var fylt med oppklippte
filler. Høvelblad som fjell har ikke vært
nyttla her.

sp. 67. Likkister blir kjøpt ferdige og farven er
kvit.

sp. 68. Uvord den døde skuld eller fikt med seg i
kisten avhang også hvor velstående vidd. var.
eller familien var, men en solenebok eller et
nytestament var ikke sjelden. Ringen, hvis ikke
den døde hadde tatt dem av og gitt noen av
sine nærmeste fikk den døde beholde. Likese
iunhime ling som bær og sine personlige ting
som den døde hadde hatt i seggen fr han
eller hinnen side, ble lagt i kisten.

sp. 69. Dette at bærskoner skulle ha beaetri
med i kisten, har ikke vært praktisert her.

sp. 70.

frige århundrede, ble der brükt lite eller intet av püjat på kisten (Krauser og blomster). Det er først eller århundrede skjiftet at krauser og blomster er blitt almindelig. I gamle dage ble der gjerne brüdet en krauser eller to av syllebar-tyg, eller der ble brüdet et kors av kvister og tyg som ble spikret på kistelokket.

sp. 71.

Nei.

sp. 72.

Jeg ikke hirt at der ble brükt noe for å holde menneskene borte, hverken planter eller noe annet.

sp. 73.

Ja en har hirt at der ble lagt noe i kisten, men ikke noe bestemt. Det måtte vel være noe slag som folk trodde på, ting av jern eller en guldpynt.

sp. 74.

Ja slekt og særskilte gode venner, med den døde og familien, ble gjerne varslet når den døde skulle legges i kisten, og som oftes måtte de fleste. Der ble også, (ialfall for en del år tilbake), både ringet og holdt andakt. Nå er det mest slutt med den sjikken.

Noe spesielt navn på det å legge den døde i kisten har vi ikke. For en noen, får en disse svar. Jeg har vært borte hos N. N. når de la ham i kista, eller jeg skal være tilstede når de skal legge ham (hinn) i kista.

sp. 75.

Ja, for familien og nær venner. Der forekom aldrig fest og dans.

sp. 76.

Kisten stod mesten alltid i stua eller et annet stime tilstede som

sp. 77.

Det som hvor liket stod, ble aldrig püjet, men spill og møbler blir vanlig tildröket med lakner (hvite). Men sjikken med å stri siver eller bar på gulvet i rommet holdt seg helt til i 1930 årene.

sp. 78.

Det har nok hirt at den døde ble satt på

Låver eller i et annet tikkhus, men da har det vært spesielle forhold. Tilstedt. Her i bygda var den døde så ært at ingen holdt selv vænningen eller et av rommene i den fr god til at ikke liket skulle få stå inne.

pp. 79-80-81.

Ukjent her i bygda.

sp. 82.

Ja hvis det var mulig å plasser kisten slik.

sp. 83.

Lokket ble ikke løst på fire dager vedk. skulle gravlegges. Du ble bare løst en ansiktsduk over ansiktet til den døde.

sp. 84.

Den var hvit og finkåret og oftest var det rødt blonder rundt kanten av den.

sp. 85.

"Ansiktsduk."

sp. 86.

Ja både uabov, vinner og kjente kom gjeme begravelseslogen for å se liket, også barn.

De fulgte da gjeme den døde til kirkegården.

sp. 87.

Nå, men der er tikkhus på begge kirkegårder. Men disse blir bare brukt til å sette lek i av slike som er friløst utenfor bygda og slike som er døde på rikkhus utenfor bygda og da helst hvis vedk. er oppre fra bygda. Likeså brukes disse tikkhus til å oppbevare krauser og kasser som settes over gravmonumenter om vinteren, samt forskjellige andre saker og ting som hører kirkegården til.

sp. 88.

— ?

Song.

sp. 89.

Ja, bare det aller uøndeligste på gaven skulle utføres.

sp. 90.

Det var nokk det, men det berodde megitt på hvordan hilsedene betrodde tingene.

sp. 91.

Du tror ikke begrepet "singelid" her i bygda

hadde nok med et berømt Tidssom å gjøre.

Folk sørget nok over sine avdøde, men liest skulle jo levs videre, og drifta på gærde kunne ikke forsummes. At også her i enkelte familier kunne spores læng og dypp sorg er sikkert.

sp. 92. Hvad som var sømmelig ferd under sørgetiden er jo et fæielig begrep. Men her i liggda berøkte familier ad en avdød, ikke vise seg på dans eller fester ad nok slag, også læng tid efter at begravelsen hadde foregått. En skulle heller ikke drikke berømt vin, eller være i forsamlinger. I heimen skulle en være stille og beskjeden og ikke fire høirødet sukk. Der var også andre ting en skulle iaktte, slike et andre ikke fikk nok å iutsette på vete.

sp. 93. Ikke noen spesielt under begravelsen; Det var vanlig for alle, voksne som barn å være klekt i sort.

sp. 94. Nei.

sp. 95.

sp. 96.

sp. 97.

nei

Sjunge liket ut.

sp. 98. Nei.

sp. 99. Her sier vi "begravelse"

sp. 100. Ja, der ble sørget når de har kisten ut, Der det gavver, meget folk tilbede og prestene var uctil i heimen, kunne kisten bli båret ut på gardsplannen. hvor der så ble sørget og holdt en andoktstunde.

sp. 101. Nei.

sp. 102. Nei.

sp. 103. Ja i gamle dage ble der her i liggda berøkt meget. Sjog der liket stod, men har ikke linst et disse

blev plassert på kisten, men på et bord ved siden av.

sp. 104. Har hørt at den var brukt et på hver side.

sp. 106. Har ikke hørt fortalt at den ble brukt tyo fraan kisten.

sp. 107. ?

sp. 108. De tyseene som var brukt innen den både lå på tikshra, ble tatt godt vare på; men ble ikke brukt til kirken. Disse ble brukt på forskjellige måtter til forskjellige sykdommer. Har ikke hørt at de tyseene som ble brukt der laget stord, ble brukt til kirken.

sp. 109. Gamle folk forteller at de var bare de tre første dager.

sp. 110. Her er ingen tradisjon om våkenetter, men eldre folk kan huske fortalt at også her ble våket over den døde; men noe nummer om det har en ikke å berette om våkesalla

sp. 111. Vit intet om det.

sp. 112. Nei.

sp. 113. Ja, fra ca. 30-40 år siden, var salumen meget slapende og billeds slumret, noe særskilt ellers var det ikke

sp. 114. Ja, vi er det meget alminnelig.

sp. 115. Kring 1920.

sp. 116. For det ble alminnelig at presten var tilstede, var det alltid noen som tok seg av sangen. Men det hentes også at læreren var møtt og da var det jo en selvfølge at det ble han som ledet sangen og kanskje talte noen ord i kirken, for den døde ble båret ut.

sp. 117. Nei. Her i bygda ble en begravelse i gamle dage feiret i all bestkjendelse.

sp. 118. Det kan vel haue at gravene ble bevertet med en drøm, eller heime laget öl, for de sang og når de kom igjen og kanskje et vælled med.

sp. 119. Det har vist ~~de~~ gammel sjikk her i bygda og er det framdeles at det er den bodes uermente unaukelige slektninger, f. briden, svagere, svigersøner, eller fetter som bærer tiket ut.

sp. 120, 121. Se følgende sp.

sp. 122. Ja.

sp. 123. Nei.

sp. 124. Ja en har hørt fortalt at det var laget til en slik dør (tikdør) i enkelte gårde; men merker eller noen slik dør i noe hus her i bygda finnes ikke, da de elste gårdene nu er revet eller omlagget slik å å påvise at der har vist noen, lar seg ikke gjøre.

sp. 125. Ja for en 30 år siden var det alminnelig at tømmeren var bearsydd med euserbar.

sp. 126. Nei.

sp. 127. Nei.

sp. 128. Kvinner fulgte sjelden eller aldrig med til kirkegården. De fulgte gjerne med et stykke og så stundke de hjem. Det er først nu når bilen er tatt i bruk at kvinner er med. Dette gjelder da de som beidde lengst fra kirkegården, men hadde de bare et kort stykke veg var kvinner også med.

sp. 129. Ja oftest bare menn og vanlig bare gravene fulgte med til kirkegården.

sp. 130. Se sp. 128.

sp. 131. Ja, det er det.

sp. 132. Nei ikke utenom vegen (gardsvegen) fram til bygdevegen, og var vegen ikke for lang, ble der gjerne strødd bar et stykke på bygdevegen. Nær, dursont, grantrær, eller hvinger av granbar var det ikke noen steder.

sp. 133. Nei.

sp. 134. Ja meget alminnelig over hele bygden; jeg tror denne sjikken tok til der hvor som folk satte opp flagstenger.

- sp. 135. Det er mesten alle som har flagosang og flag.
- sp. 136. Nei.
- sp. 137. - a -
- sp. 138. Det har vært slik mesten bestandig at flagget, har vært på halv stang hele dagen.
- sp. 139. Nei.
- sp. 140. Har ikke vært spikst her i bygda.
- sp. 141. Nei og ja, enkelte holdt denne sjikken, men ikke alle.
- sp. 142. Nei.
- sp. 143. Nei.
- sp. 144. Det måtte kanskje gjøres i enkelte tilfelle.
- sp. 145. Et hvitt lokus.
- sp. 146. Ja, som oftest var, eller måtte det være en svært hurt som kjorte liket.
- sp. 147. Nei.
- sp. 148. Når der ble kjørt lik, ble der kjørt meget langsomt.
- sp. 149. Jo, var der en begravelse oppre fra bygda kjorte de gjerne fort på heimevegen. Noen kappkjøring var en ikke hurt om.
- sp. 150. Likhoguen har bygda ikke hatt. Vesten og kjørene var gjerne en ad uaboen, eller hvis der var hent på den garden der den døde horte heime.
- sp. 151. Vid siden ad vognen.
- sp. 152. Slikt forekom vel aldrig, eller meget sjelden at den som kjorte (sanger bruktes ikke) sat på kisten. Kanskje forekom det hvis de hadde lang kjørveg, som fx. de ivste gærene (5 mil) og da kanskje for å krole og.
- sp. 153. Det finnes ikke slike gær, eller buplanser at en ikke kommer frem med hent og slide, eller i bryr med med kjilke, og så med båt, så transport ad døde med "liugren" på to hester har ikke forekommet her.
- sp. 154. Nei. Men var tidene klar og hortes langt laodde folk at det ble lunge til neste dødsfall. Var lyden dunkel og hortes bare som en sus, ble det snart et nytt dødsfall.

sp. 155:

Ja lura her i gamle dage var nokk den at alle blev
salige, og særlig dem som fikk en bærå død som ved frøis.
om de som døde på en søndag, eller børsel har en ikke hørt noe om.

På Kirkegården.

sp. 156

Fir her ble ansett faste gravene, var det de
nende 4-6 som var gravene til den døde som bar
kisten, - som løftet den fra vognen og bar den
fram til gravene, men kisten ble aldrig satt
ned for ved gravene.

sp. 157.

Nei. Alle redskaper som hørte med til begravelse
blev, var oppbevart i et særskilt rom i likhuset.

sp. 158.

Kirken.

sp. 159.

Se sp. 156.

sp. 160.

Nei.

sp. 161.

Før 1910 var det ingen jordsfestelse den dag som
begravelsen fant sted, men først på en påske-
søndag og da ble gjennne den eller de som var
gravlagt i åken, eller siden siste påskesøndag,
samt om der var noen som gravlagdes en slik
søndag. Altså kan en si det var slik at prestene
aldrig var tilstede ved en begravelse før 1910.

sp. 162.

Nei.

sp. 163.

Nei, ikke før 1920.

sp. 164.

Nei, ingen kan minnes det.

sp. 165.

Nei.

sp. 166.

Nei, men helt til en fikk fast gravning ble det
i kirken for gravningene tok til.

sp. 167.

F. 1939.

sp. 168.

Nei ikke noe annet en "gravene".

sp. 169.

Det er fortalt om dette under spørsmålet nr. 119. Dette
ble gjort samme dag begravelsen fragitte og såpass
tidlig at gravene var ferdig til rønt Kl. 1, eller til liket kom.

sp. 170.

De samme som kasket opp gravene, kastet den også igjen.

sp. 171.

Når, men så snart begravelsesceremonien var over ble gravene kastet igjen.

sp. 172.

Ja dette er vel vanskelig å gi et tilfredstillende svar på; men meningen var vel at denne handling var noe den døde måtte ha for tilfredstille både den døde og hans familie. Eller en kan se det slik at Dette var en hellig handling som var bestemt i Guds ord og som måtte overholdes uavbrutt.

sp. 173.

Ja gjerne en liten løffje (litt bondelykke) med den dodes navn på.

sp. 174.

Skull og pass av gravene i eldre tid, var vel meget slutt. Vi har her i bygda en gammel kirkegård som er oppført noe før år 1600 og forfalt i 1864 og der kan en se at det var nesten ingen eller worst få graver som har vært holdt vedlike. Det som en idag kan se der er en prestegård fra 1842 og en par andre fra første åra etter år 1840. Men da den gamle kirke i 1864 ble vort, var der under koret gravlagt 3 prestes kraner 2 balsament og to under skippet, men disse ble da flyttet og begravd på den gamle kirkegård, hvorhen vort ingen.

sp. 175.

Det er meget godt still på begge de nye kirkegårder men navn bestemte dage for still av disse er det ikke, folk går der når de har tid, gravene som også er kirketjener, har også å passe at der blir holdt rent og i orden. Krauser blir gjerne lagt på gravene til jul, samt blomster.

sp. 176

Særlige Tilfelle.

Før ca. 80-100 år siden ble selvorden begravd i eller for kirkegårds muren, hvordan still og likblar da ble ordnet for en selvorden har vi ingen beretninger om. Siden 1890 åra har vi vel her hatt en 5-6 selvorden, men disse er der ikke blitt noen frakjell for.

sp. 177

Vi har ingen beretning fra gamle dage om hvordan det gikk til.

- sp. 178. — Nei noen fortelling om det har vi ikke.
 sp. 179. — Utanfor kirkegårdsinnet for 1860.
 sp. 180. — Nyfötte utsöpte barn ble gjerne satt med sammen
 med et vaksent lik.
 sp. 181. — Slik som for sp. 180.

Gravöl

- sp. 182. — "Begravelse" eller "begravelsesgilde".
 sp. 183. — Den som ble sett å lee i begravelse, var gjerne
 en jente eller gutt fra de huset den døde hørte
 til, eller hvis det ikke var noen slike, så en
 fra nærmeste nabo; fast begravelse bruktes
 ikke.
 sp. 184. — Ja der var nok ikke liten forskjell.
 sp. 182, 86, 87. — Var ikke berøkt her.
 sp. 188, 199. — — — — — Nei.
 sp. 190. — Vi har ingen tradisjon her i bygda om begrav-
 elses gilder i gamle dage. Presten Sommerfelt
 1817-1824. forteller i sine erindringer fra sin
 embetslid her at gravöl ikke bruktes i Talledal.
 sp. 191. —
 sp. 192. — }
 sp. 193. — } Var ikke berøkt her.
 sp. 194. — }
 sp. 195. — Ja der ble sjelden arbeidet den dagen begrav-
 elsen fant sted.
 sp. 196. — Hvis der var noen mangel på mat, fx melk, ost
 gomme, lefse eller annet, var gravene straks berøkt
 med litt av både det ene og annet som kunne
 mangle til begravelsen; men det var mer sjelden.
 sp. 197. — Det var husmora selv som gjerne tok litt
 med seg til begravelsesgården, men noen
 spesielt inngedrakt hadde de ikke på.
 sp. 198. — Om hvordan disse meninger ble ansvant

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

vet vi lite om, men var økonomien dårlig i familien til den døde, ble der sikkert ikke holdt noen tilstelling, ialfall ikke for andre enn husets folk.

sp. 199. Nei det er ikke kjent.

sp. 200. Nei.

sp. 201. Nei vi har ingen tradisjon om det.

sp. 202. Ja det er jo meget kjent: at også her, ble der konsumert ganske mye alkohol før 1890 åra, men ikke under en begravelse; At der også ble konsumert endel øll av forskjellige slag men en vel tror, men dette berodde jo på vorklær vedk. var slitt økonomisk; men som nevnt ble smisleruk sterkt fordømt.

sp. 203. Nei, sendinger til begravelse var bestyrdene og heller gjeldene. Derimot holdt sendingene og krusbrøgg seg til den inntil 1900 årt.

sp. 204. og 206. Det er opptil ikke å spørre noen omgang.

Når sendingene stülket kan ikke tidfestes, og når gjikken med kruser tok til er meget usikkert, men en er vel ikke langt fra sannsynligheten om en sier at kruser fra uaborn og slektninger tok til kring 1890 åra.

Det var nok tilløp til kruser på kister før, men disse ble da laget av husets folk; men det var ikke kruser i egentlig forstann, det var lange kruser krummet av bar og tyng og som ble ført til kisten, rundt denne slik at den hang i små kruser slik ~~kruser~~ Der kunne av og til sees blomster på krusene.

sp. 207. Ja, både med og uten påskrift.

En tror en kunne se slike kruser kring 1940.

sp. 208. Ja ofte er kisten gjeld av kruser og en manns blir kvd på kisten når den er satt

med i gravene.

sp. 209. Ja noen blir lagt på gravene og noen blir gjemt for siden å bli lagt på gravene. De blir oppbevart i lekkest.

Hvor lange kranse blir liggende avhenger vel av hvor ofte gravene blir besøkt.

sp. 210. Alle som møter for å følge den døde til gravene blir beurtet i den dodes heime. Bevertningen består av Kaffe og Kaker og oftest ruisoybrød. med de deiligste pålegg. Når begravelsen er over er gjerne slett og vinner innvirket til middag hos avdødes familie.

Alkohol forekommer ikke.

sp. 211. Ja det ser ut som det holder på at utvikle seg i den retning.

sp. 212. Det var vel kring 1918-1920, men da var det ikke vanlig slik som nå.